

UDK: 61(497.11)(091)"1912/1941"

Приказ књиге
ПУТЕВИМА МОДЕРНЕ СРПСКЕ МЕДИЦИНЕ У ТОПЛИЧКОМ ОКРУГУ (1912-1941), у издању СЛД Подружнице Прокупље (Прокупље, 2023.)
 аутор Славица Поповић-Филиповић

Проф. др Симеон Маринковић

Славица Поповић-Филиповић, неуморни истраживач и писац топлог срца и хумане душе, објавила је више књига о чуварима народног здравља у прошлости српске медицине.

Пред нама је њено ново дело - *ПУТЕВИМА МОДЕРНЕ СРПСКЕ МЕДИЦИНЕ У ТОПЛИЧКОМ ОКРУГУ (1912-1941)*. То је наставак предходне Славичине књиге *Чувари народног здравља Топличког краја 1878-1912, од др Јована Пелнаржа до др Алексе Савића*. И прву и другу књигу издало је Српско лекарско друштво, Подружница у Прокупљу.

Путевима модерне српске медицине у Топличком округу (1912-1941), прва монографија те врсте у историји српске медицине Топличког округа, плод је успешне сарадње аутора са др Срђаном Мијатовићем, председником СЛД Подружнице Прокупље. Монографија је објављена уз финансијску помоћ Града Прокупља и Историјског архива Топлице – Прокупље.

Предња корица књиге са клапном

Рукопис приказан на 414 страница, са око 300 аутентичних фотографија има 12 поглавља, под насловима:

- I. ДР ВЛАДАН ЂОРЂЕВИЋ**, хирург, санитарски пуковник, политичар, дипломата и реформатор, аутор Закона о чувању народног здравља;
- II. ПРОКУПЉЕ, седиште ТОПЛИЧКОГ ОКРУГА**
– Календар важних догађаја 1877–1941;
- III. ДОГАЂАЈИ У ПРВОМ СВЕТСКОМ РАТУ (1914–1918);**
- IV. ДРУГИ ПЕШАДИЈСКИ ПУК – ЛЕГЕНДАРНИ ГВОЗДЕНИ ПУК;**
- V. ЗДРАВСТВО У ПРОКУПЉУ ПОСЛЕ ПРВОГ СВЕТСКОГ РАТА, ТРАДИЦИЈА И ПОЧЕЦИ МОДЕРНИЗАЦИЈЕ ЗДРАВСТВА;**
- VI. БЛАЦЕ, седиште СРЕЗА ПРОКУПАЧКОГ II;**
- VII. СРЕЗ ДОБРИЧКИ ОКРУГА ТОПЛИЧКОГ - ЛЕКАРИ СРЕЗА ДОБРИЧКОГ ;**
- VIII. БАНОВИНСКА БОЛНИЦА У ПРОКУПЉУ - СПЕЦИЈАЛИСТИЧКЕ СЛУЖБЕ У ПРОКУПЉУ;**
- IX. КУРШУМЛИЈА, седиште СРЕЗА КОСАНИЧКОГ**,
– Календар важних догађаја 1877–1941, ПРИВРЕМЕНА ВОЈНА БОЛНИЦА У КУРШУМЛИЈИ, ОРГАНИЗАЦИЈА СРЕСКЕ БОЛНИЦЕ У КУРШУМЛИЈИ 1921–1941;
- X. РОЂЕНИ ТОПЛИЧАНИ, ПОЗНАТИ СРПСКИ ЛЕКАРИ (ПРИМАРИЈУС ДР СРЕТЕН КРАСИЋ, ПРОФ. ДР АЛЕКСАНДАР В. ДИМИТРИЈЕВИЋ, АКАДЕМИК ПРОФ. ДР ВОЈИН ШУЛОВИЋ);**
- XI. СМЕНА ВЕКОВА У ЗНАКУ ЖЕНСКОГ ПОКРЕТА** (Допринос Београдског женског друштва Подружнице у Прокупљу и Кола српских сестара Подружнице у Куршумлији);
- XII. ТРИПТИХ ТОПЛИЧКИХ БАЊА** - Куршумлијска Бања, Луковска Бања и Пролом Бања, Развој модерне балнеологије у Србији.

Циљ Славичиних истраживања је да се сачува сећање на бројне прегаоце у мисији чувања народног здравља, па тако остави допринос у неговању баштине научног и културног идентитета нације.

Аутор у монографији, у слици и речи, а на основу бројних докумената, извучи из заборава велики број пионира и носилаца организације модерног здравства у Топличком округу. Посебну вредност овом делу дају бројне фотографије, које често говоре оно што се речима не може описати. Упркос временској дистанци, ауторка је успешно уткала сведочења и записе очевидаца, који најбоље покрепљују слику збивања у балканским и Првом светском рату, периоду између два светска рата.

Тако др Јован Ђокић, у више наврата прокупачки лекар, а управник Окружне болнице у Прокупљу пише о несрећном Српско-бугарском рату 1885. године.

А куда ће пре један лекар? Да ли да превиди рањенике и да пази на антисептику рана, или да се дере на болничаре носиоце рањеника и војника? Ко води бригу за време борбе, да ли патроле болничарске врше тачно своју дужност? Нико! У оној галами не помаже никаква заповест. Ретки су ти болничари, који ће сами од своје воље загазити у кишу од куршума. Они обично у сигурном заклону чекају, да им се из ланца донесе рањеник. А шта мислите ко доноси из ланца рањеника? Носиоци рањеника? Боже сачувај! Све сам борац носи рањеника и на велику штету бојног ланца доноси га често и на превидиште. (стр. 71)

Швајцарска новинарка Катарина Клара Штурценегер сведочи о 1915. години:

Најзад, епидемија (тифуса) достиже свој врхунац; сваког дана односили су болеснике из наше болнице, сваког дана изоловане бараке су се пуниле. И гробља такође. Редови су се разређивали у логорима и међу лекарима и њиховим помоћницима. „Зашто су толики лекари помрли?” – питали су ме. Зашто? Нису имали времена да мисле на себе саме: били су на ногама и дању и ноћу, а и кад су могли да узму минут одмора, били су сувише исцрпљени да би се дезинфиковали. (стр. 87)

Пољак др Лудвиг Хиршфелд, епидемиолог у помоћ Србији у Првом светском рату, оставља сећање на др Алексу Савића, топличког лекара и хуманисту, свог саборца у Ваљеву... Када су се сумирали резултати у санирању епидемије др Хиршфелд је изјавио:

Највише је томе допринео српски лекар мајор Аца Савић. Овај човек је касније одиграо значајну улогу у историји Србије...

У повлачењу, др Хиршфелд подстиче последњу наду себи и саборцима у одласку на непознату дестинацију, речима:

Лепа је Србија. Планине су покривене претежно храстовим шумама, које су се у ово време златом преливале на јесењем сунцу свим преливима злата и бакра. Дивље реке, потоци и бујни воћњаци с воћкама препуним зрелих јабука и шљива. Чудна је драж ове земље с јесени и чудна је драж овога народа, када с покорношћу подноси патње мислећи на отаџбину...

Народ је звршавао раздобље живота у којем је било слободно нешто имати, и одлазио је у непознато, на лутање. Купио сам два коња да бих спасао најпотребније ствари, остало смо дали Арнаутима за храну, јер српски новац више нису примали. Тада сам упознао верну Савићеву душу.

Господине доценте, - вели - ви нисте знали да у рату треба имати злата. Ево вам овде триста франака у злату. Вратићете ми ако се спасите. А ако не, као Србину осећам да ми је дужност да вам помогнем... то је био човек тврд, одликовао се великом жеђу за животом. Али је носио у себи достојанство слободнога народа, који не воли да узима. Такви су били Срби. (стр. 96-97)

Иркиња Флора Сандес, прослављена странкиња, официр у српској војсци и болничарка у превијалишту Другог пука, легендарног Гвозденог пука на Солунском фронду сведочи 1916. године:

Идућег дана вратио се управник из Битоља. Он је донео објаву за мене; сад сам била званично придодата превијалишту Другог пука; то је била моја велика срећа да ме одведе баш у овај пук, који је признат као најбољи пук у српској војсци. Сви су били врло пажљиви према мени у болници; лекари су ме наговарали да останем ту где сам јер, казали су ми, не могу ни да помислим какве се тешкоће преживљавају у превијалиштима. Свесна тога да није далеко дан кад ћемо оставити Прилеп Бугарима, а то би значило да морам да се вратим натраг у Солун и да ћу се растати са Србима, које сам јако заволела радећи с њима потоњих годину и по дана, ја сам чврсто одлучила да идем с војском и да с њом делим добро и зло. (стр. 121)
Доктор Герасим Поповић, инспектор Министарства Унутрашњих Дела, 1923. године подноси извештај из Окружне болнице у Прокупљу:

Болница се налази на крају вароши. Постоји од 1881. год. Има три зграде: мушко, женско одељење са операционом салом, заразно одељење са перионицом и канцеларије са магазином. Зграде су старе... Зграде не одговарају болничким потребама, треба зидати нове... Воде нема; довлачи се са саком са „черкез чесме“. (стр. 153)

Говорећи о проф. др Војиславу Стојановићу, познатом српском хирургу, међународне славе, а предратном хирургу у Прокупљу и ратном хирургу у Топлици у току Другог светског рата ауторка наводи:

Ни непријатељске офанзиве, ни степен снежних ноћи нису били препрека да свуда стигне рањеним борцима, да их превије, оперише, спасе. И не само то. Стизао је да помогне и народу Топлице и других крајева, сузбијао епидемије тифуса.

Били су то дани великих напора: каткада по 50 часова без сна и хране, над импровизованим операционим столом под храстом, буквом, у колиби, сеоској кућици, а често и без таквог стола – на тезги, пању, на земљи... (стр. 216)

У дружењу са својим ликовима и људским судбинама Славица уме да им осети срце и да им топло, осећајно и мудро суди о њиховом прегалаштву.

О магистру фармације Тимотију Словићу, апотекару у Блацу, каже:

Избијање Другог светског рата доноси многе личне и опште драме. Ни Тимотије Словић није поштеђен од страдања, али само храбри се дижу упркос падова. После рата, ослобођен од свих оптужби октобра 1946. наставља своју апотекарску дужност. (стр. 183)

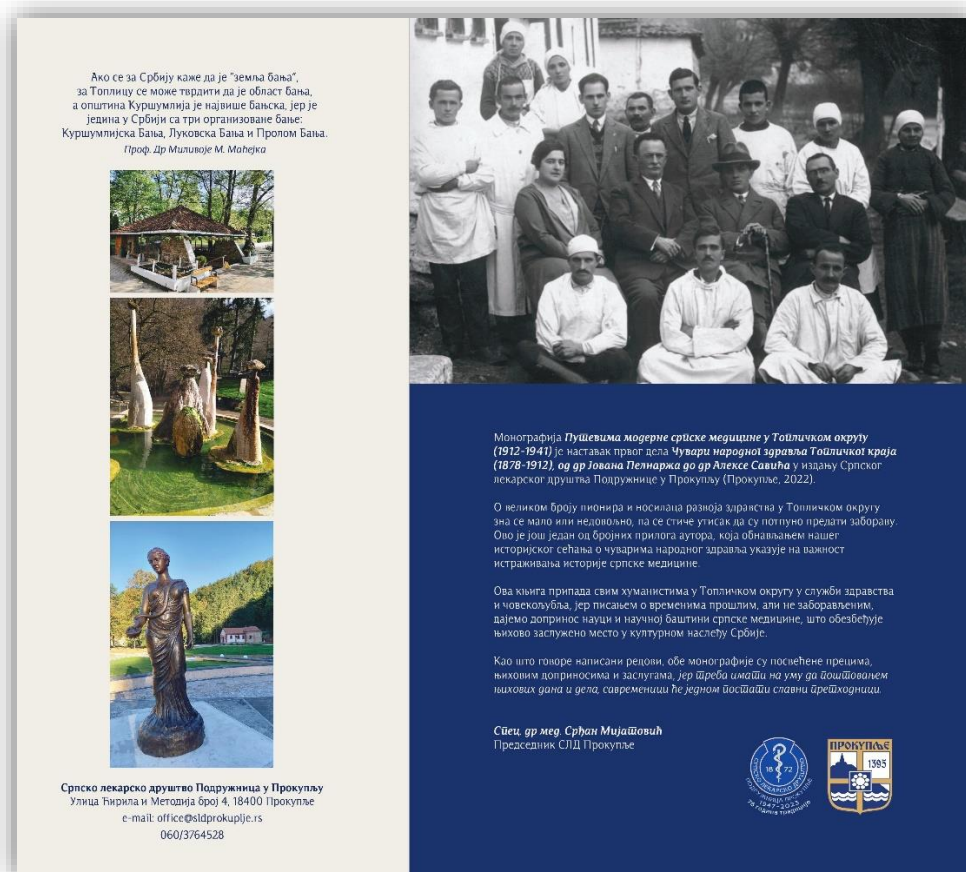
У сећању на данског хуманисту др Вилијема Мелгарда, руководиоца Данске медицинске мисије у Првом светском рату, а лекара и управника Среске болнице у Куршумлији после Првог светског рата, наводи:

Осиромашена Куршумлија у то време није била само забито место калдрме и блата већ варош опустошена ратним разарањима и пљачкама, а народ растурен у збеговима. До Куршумлије се тешко долазило јер су путеви били изровани и блатњави, мостови порушени, а цео саобраћај се одвијао колима са воловском запрегом. Зграда болнице, направљена почетком XX века, била је у рушевинама, запуштена и пуна прљаве сламе, јер је окупатору служила за коњушнице.

Дански лекар није имао само дара да организује болницу, већ и да је оплемени. Тако је доктор, уметник у души, направио мали базен-фонтану испред улаза у болничку зграду.

Као лекар хуманиста био је пун младалачке наде, са великом вером у добротинство и победу добра над тешким путањама животних искушења. (стр. 272)

Тако ауторка Славица Поповић Филиповић записује своју занимљиву причу о чуварима народног здравља, хуманистима, догађајима и људима, који су у Топличком округу обележили период од 1912. до 1941. године. Историјски мозаик монографије истовремено каледоскоп здравствене културе Топличког округа враћа сећања на лекаре и њихове дане у рату и миру у Прокупљу, Куршумлији, Блацу, Добричу, Куршумлијској, Луковској и Пролом Бањи, као и у санитету балканског и Првог светског рата.

Задња корица књиге са клапном

А сада отворите књигу и допустите да, уместо нас, судбину бремена и времена казују лекари: др Владан Ђорђевић, др Јован Ђокић, др Алекса Савић, др Борислав Бора Ђорђевић, др Борисав Јанковић Грејач, др Марко Радман, др Јосиф Буцек, др Димитрије Калијадис, др Миладин Ђуровић, др Александар С. Стојановић, др Божидар Јуришић, др Драгослав Вишек, др Витомир Говедаревић, др Војислав К. Стојановић др Владислав Маринковић, др Евгеније Обреновић, др Освалд Хајц, др Герасим Ивезић, др Димитрије Димитријевић, др Светислав Зарић, др Божидар Милосављевић Чампар, други срески, болнички и бањски лекари, апотекари, ветеринари, болничарке и други хуманисти у мисији чувања народног здравља у Топличком округу.